

## අනුරාධපුර යුගයේ ශ්‍රී ලාංකික භික්ෂූන්ගේ විනය භාවිතය පිළිබඳ අධ්‍යයනයක්

හැදෑරුමේ සුමේධ හිමි<sup>1</sup>

හැඳින්වීම

ක්‍රිස්තු පූර්ව තුන්වන ශතවර්ෂයේ අරහත් මිහිඳු තෙරණුවන් වහන්සේ විසින් ලංකාවට හඳුන්වා දෙන ලද බුදුදහම, කාලයාගේ ඇවෑමෙන් අනුරාධපුර රාජධානියේ දේශපාලන, සමාජීය හා සංස්කෘතික ජීවිතයේ අත්‍යවශ්‍ය අංගයක් බවට පත් විය. එම ක්‍රියාවලිය තුළ, භික්ෂු සංඝයාගේ විනය පිළිපැදීම, ශාසනයේ පැවැත්ම හා පිරිසිදුභාවය සුරැකීම සඳහා තීරණාත්මක සාධකයක් ලෙස ක්‍රියා කළේය. විනය පිටකය, බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් පනවන ලද සික්ඛාපද එකතුවක් වන අතර, එය භික්ෂූන්ගේ පෞද්ගලික චර්යාව මෙන්ම සංඝයාගේ සාමූහික පරිපාලනය සඳහා ද පදනම සලසයි. අනුරාධපුර යුගය (ක්‍රි.පූ. 377 - ක්‍රි.ව. 1017) වන විට, මහාවිහාරය, අභයගිරි විහාරය, ජේතවන විහාරය හා දක්ඛිණ විහාරය නමින් සම්ප්‍රදාය හතරක් බිහිව තිබූ අතර, ඒ සෑම සම්ප්‍රදායක්ම විනය අර්ථකථනය හා භාවිතය සම්බන්ධයෙන් තමන්ට ම ආවේණික ප්‍රවේශයන් අනුගමනය කළහ. මහාවිහාරය සාම්ප්‍රදායික ථෙරවාද අර්ථකථනයට තදින් බැඳී සිටි අතර, අභයගිරි විහාරය වඩාත් විවෘත ප්‍රවේශයක් අනුගමනය කරමින් මහායාන හා වෙනත් බාහිර බලපෑම්වලට ද ඉඩ ලබා දුන්නේය. මෙම නිකාය ගැටුම් හා විනය අර්ථකථන වෙනස්කම්, අනුරාධපුර යුගයේ ශාසන ඉතිහාසය තුළ වැදගත් අධ්‍යයන විෂයයක් වී ඇත. එමෙන් ම, රාජාණ්ඩුව හා සංඝයා අතර පැවති සම්බන්ධතාව, විනයානුකූලව සංඝයා පාලනය කිරීම සඳහා රජවරුන් විසින් නිකුත් කරන ලද කතිකාවන් හා ශිලා ලේඛන, විනය භාවිතයේ ප්‍රායෝගික අංශ අවබෝධ කර ගැනීම සඳහා අගනා මූලාශ්‍රය සපයයි. මහාවංශය, දීපවංශය හා වූලවංශය වැනි පාලි වංශකතා මෙන්ම, බුද්ධඝෝෂ හිමියන්ගේ සමන්තපාසාදිකා නම් විනය අටුවාව ද, මෙම යුගයේ විනය භාවිතය පිළිබඳ අධ්‍යයනය සඳහා අත්‍යවශ්‍ය මූලාශ්‍රය වේ. විනය පිළිපැදීම හුදෙක් පෞද්ගලික සාරධර්මයක් නොව, සමස්ත සමාජයේ ම සදාචාරාත්මක හා ආර්ථික ජීවිතයට බලපෑ ආයතනික ව්‍යුහයක් ලෙස ක්‍රියා කළ බැවින්, එය නූතන ශාසන ඉතිහාස අධ්‍යයනයට අත්‍යවශ්‍ය මාතෘකාවකි. විශේෂයෙන් ම, අනුරාධපුර යුගයේ රාජාණ්ඩුව බුදුදහම රාජ්‍ය ආගම බවට පත් කරගනිමින්, සංඝයාට විශාල භූමි හා දේපළ පරිත්‍යාග කළ අතර, එමගින් විහාරස්ථාන බලවත් ආර්ථික ආයතන බවට ද පරිවර්තනය විය. මෙම තත්ත්වය තුළ, සංඝික දේපළ නිසි ලෙස පරිහරණය කිරීම හා විනය පාලනය සුරැකීම, රාජ්‍යයේ ස්ථාවරත්වයට හා ආගමික විශ්වසනීයත්වයට ද බලපෑ තීරණාත්මක සාධකයක් බවට පත් විය. අනුරාධපුරය, ඓතිහාසිකව ලෝකයේ ප්‍රධාන බෞද්ධ අධ්‍යාපන හා ශාස්ත්‍රීය කේන්ද්‍රස්ථානයක් ලෙස ක්‍රියා කළ අතර, විනයේ ගා-හියැන් වැනි දේශාටකයින්ගේ සටහන් තුළින් ද එහි විනය පිළිපැදීමේ දැඩිකම හා විහාරස්ථානවල විනයානුකූල ජීවන රටාව පිළිබඳ සාක්ෂි ලබා ගත හැකිය. විනය හා සම්බන්ධ මූලාශ්‍ර, එනම් ශිලා ලේඛන, කතිකාවන් හා වංශකතා විචාරාත්මකව විශ්ලේෂණය කිරීමෙන්, අනුරාධපුර යුගයේ

1 පශ්චාත් උපාධි අධ්‍යයන පීඨය, කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය. [hsume241@kln.ac.lk](mailto:hsume241@kln.ac.lk)

භික්ෂු සංඝයාගේ අභ්‍යන්තර පරිපාලනය, විනය දඩුවම් ක්‍රමය හා සමාජ-ආර්ථික ජීවිතය සමග එහි තිබූ අන්තර් සම්බන්ධතාව පිළිබඳ නව අවබෝධයක් ලබා ගත හැකි වේ. මෙතෙක් සිදු කර ඇති බොහෝ පර්යේෂණ නිකායික ඉතිහාසය හෝ දාර්ශනික මතභේද කෙරෙහි පමණක් අවධානය යොමු කර ඇති අතර, විනය භාවිතයේ ප්‍රායෝගික හා ආයතනික අංශ පිළිබඳ විස්තරාත්මක අධ්‍යයනයක් සාපේක්ෂව අඩුවෙන් සිදු වී ඇත. මෙම පර්යේෂණය එම පරතරය පිරවීමට උත්සාහ දරයි. මෙම අධ්‍යයනයේ වැදගත්කම කරුණු කිහිපයක් තුළින් තහවුරු කළ හැකිය. පළමුවෙන්ම, විනය භාවිතය ශාසන ඉතිහාසයේ අවතක්සේරු කරන ලද විෂය ක්ෂේත්‍රයක් වන අතර, එය ගැඹුරින් අධ්‍යයනය කිරීමෙන් අනුරාධපුර යුගයේ සමාජ-ආගමික ව්‍යුහය පිළිබඳ වඩාත් සම්පූර්ණ චිත්‍රයක් ලබා ගත හැකි වේ. දෙවනුව, විනය අර්ථකථනයේ නිකායික වෙනස්කම් අධ්‍යයනය කිරීමෙන්, ථෙරවාද බුද්ධාගම තුළ පැවති අභ්‍යන්තර බහුත්වවාදය පිළිබඳව නව්‍ය දෘෂ්ටිකෝණයක් ලබා ගත හැකිය. තෙවනුව, රාජාණ්ඩුව හා සංඝයා අතර පැවති සම්බන්ධතාව තුළින්, පුරාණ ලංකාවේ ආගම හා දේශපාලනය අතර පැවති සංකීර්ණ අන්තර්ක්‍රියාව අවබෝධ කර ගැනීමට හැකි වේ. අවසාන වශයෙන්, මෙම අධ්‍යයනයෙන් ලබා ගන්නා නිගමන, වර්තමාන ශ්‍රී ලාංකික සංඝ පරිපාලනය හා විනය අධ්‍යාපනය ශක්තිමත් කිරීම සඳහාද ප්‍රායෝගික මග පෙන්වීමක් ලබා දිය හැකිය.

## ප්‍රධාන අරමුණු

මෙම අධ්‍යයනයේ මූලික අරමුණු ලෙස: අනුරාධපුර යුගයේ දී ශ්‍රී ලාංකික භික්ෂුන් අතර පැවති විනය භාවිතයේ ස්වභාවය හා එහි ප්‍රධාන ලක්ෂණ විශ්ලේෂණය කිරීම, මහාවිහාරය, අභයගිරි විහාරය හා ජේතවන විහාරය යන නිකායන් අතර විනය අර්ථකථනයේ පැවති සමානතා හා වෙනස්කම් සංසන්දනය කිරීම, කතිකාවත් හා රාජකීය ශිලා ලේඛන හරහා විනය පිළිපැදීම තහවුරු කිරීම සඳහා රාජාණ්ඩුව ඉටු කළ කාර්යභාරය පිළිබඳ විමර්ශනය කිරීම, විනය දඩුවම් ක්‍රමය, සංඝ කර්ම (උපෝසථ, පචාරණ ආදී) හා විනය අධිකරණ ක්‍රියාවලිය පිළිබඳ අධ්‍යයනය කිරීම සහ විනය භාවිතය, දේපළ පරිපාලනය හා සමාජ-ආර්ථික ජීවිතය අතර පැවති අන්තර් සම්බන්ධතාවය තක්සේරු කිරීම යන අරමුණු දැක්විය හැකිය.

මෙම අරමුණු සාක්ෂාත් කර ගැනීම සඳහා, පර්යේෂණය පහත සඳහන් පර්යේෂණ ප්‍රශ්න කිහිපයක් වටා ගොඩනගා ඇත: අනුරාධපුර යුගයේ විනය පිටකයේ ප්‍රතිපාදන ප්‍රායෝගිකව ක්‍රියාත්මක කරන ලද්දේ කෙසේද? නිකායන් අතර පැවති විනය අර්ථකථන වෙනස්කම් ශාසන එකමුතුකමට බලපෑවේ කෙසේද? රාජාණ්ඩුව විනය පිළිපැදීම තහවුරු කිරීම සඳහා යොදාගත් ආයතනික යාන්ත්‍රණ මොනවාද? විනය දඩුවම් ක්‍රමය සමාජීය සාධාරණත්වය සහ ආයතනික විනිවිදභාවය පවත්වා ගැනීමට දායක වූයේ කුමන ආකාරයටද? යන ප්‍රශ්න මෙම අධ්‍යයනයේ විශ්ලේෂණාත්මක රාමුව සකස් කිරීමට පදනම් වේ.

## පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය

මෙම පර්යේෂණය ගුණාත්මක (Qualitative) හා ඓතිහාසික (Historical) ප්‍රවේශයක් අනුගමනය කරමින් පෙළ-විශ්ලේෂණාත්මක සහ විචාරාත්මක-සංසන්දනාත්මක ක්‍රමවේද භාවිත කර ඇත. ඒ සඳහා මහාවංසය, දීපවංසය වැනි

පාලි වංශකථා, චිත්ත පිටකය, සමන්තපාසාදිකාව සහ අනුරාධපුරය, මිහින්තලය වැනි ස්ථානවලින් හමු වූ ශිලාලේඛන ප්‍රාථමික මූලාශ්‍ර ලෙසත්, ඉතිහාසඥයන්ගේ ශාස්ත්‍රීය ග්‍රන්ථ හා ලිපි ද්විතීයික මූලාශ්‍රය ලෙසත් යොදාගෙන තිබේ.

එකතු කරගත් දත්ත, චිත්ත අර්ථකථනය, සංඝ පරිපාලනය සහ දඬුවම් ක්‍රමය යන තේමා යටතේ තේමාත්මක විශ්ලේෂණයකට ලක් කර ඇත. මෙහිදී නිකාය 3හි පැවති චිත්ත වෙනස්කම් සහ ඒවායේ කාලානුරූපී පරිණාමය හඳුනා ගැනීමට අදාළ සාහිත්‍ය හා ශිලා ලේඛන වෙත වෙනම විශ්ලේෂණය කර, පසුව ඒවා අතර සංසන්දනාත්මක විමර්ශනයක් සිදු කර ඇත.

පර්යේෂණයේ විශ්වසනීයත්වය තහවුරු කිරීම සඳහා මූලාශ්‍රය ත්‍රිකෝණීකරණය (Source Triangulation) භාවිත කර ඇති අතර, මූලාශ්‍ර අතර පැවති පරස්පරතා විඳවත් විවේචන සමග සසඳා ඇත. තවද ශිලා ලේඛන දත්ත පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ නිල වාර්තා සමගත්, පාලි සහ සංස්කෘත පරිවර්තන භාෂා විශේෂඥයන්ගේ අර්ථකථන සමගත් තහවුරු කර ගනිමින් නිගමනවල ඓතිහාසික හා ශාස්ත්‍රීය විශ්වසනීයත්වය සහතික කර තිබේ.

## ප්‍රතිඵල හා සාකච්ඡාව

අධ්‍යයනයේ ප්‍රතිඵල පෙන්නුම් කරන්නේ, අනුරාධපුර යුගයේ හික්ෂු සංඝයා චිත්ත පිටකයේ මූලික චිත්ත අනුව සංවිධානාත්මකව පාලනය වූ බවත්, එහෙත් නිකාය තුන අතර චිත්ත අර්ථකථනයේ සැලකිය යුතු වෙනස්කම් පැවති බවත්ය. මහාවිහාරය දැඩි සාම්ප්‍රදායික ආකල්පයක් අනුගමනය කළ අතර, චිත්ත නීතිවලින් බැහැරවී ම දරුණු ලෙස හෙළා දුටුවේය. අභයගිරි විහාරය, සාපේක්ෂව වඩාත් නම්‍යශීලී ප්‍රවේශයක් අනුගමනය කරමින්, චිත්ත පනවා ඇති අරමුණ අනුව නීති අර්ථකථනය කිරීමට වැඩි අවකාශයක් ලබා දුන් අතර, එමගින් වෛශේෂික හා මහායාන චින්තනයේ ඇතැම් අංශ ද සංඝ ජීවිතයට ඇතුළත් වීමට මාර්ගය විවර විය. ජේතවන විහාරය, මෙම දෙපාර්ශ්වයේම ඇතැම් ලක්ෂණ තමන් තුළට උකහාගනිමින්, තුන්වන මධ්‍යස්ථ ප්‍රවේශයක් නියෝජනය කළ බව ද මූලාශ්‍රයවලින් හෙළි වේ (විමලනන්ද හිමි, 2015; ධම්මවිහාරි හිමි, 1998). ශිලා ලේඛන විශ්ලේෂණයෙන් හෙළිවන්නේ, රජවරු චිත්ත පිළිපැදීම තහවුරු කිරීම සඳහා කතිකාවත් නමින් නීති රීති නිකුත් කළ බවත්, ඒවා තුළින් සංඝයාගේ දෛනික වර්ධාව, දේපළ පරිහරණය හා චිත්ත කඩකිරීම් සම්බන්ධයෙන් ගත යුතු ක්‍රියාමාර්ග පැහැදිලිව නිර්වචනය කර තිබූ බවත්ය.

උපෝසථ හා පචාරණ වැනි සංඝ කර්ම නීත්‍ය වශයෙන් පවත්වනු ලැබූ අතර, චිත්ත කඩකිරීම් සම්බන්ධයෙන් සංඝාදිසේස ක්‍රියාවලිය මගින් සාමූහික විනිශ්චයක් ලබා දෙන ලදී. එමෙන් ම, විහාරාධිපත්‍ය භූමි හා දේපළ පරිපාලනය සඳහා ද විනයානුකූල මූලධර්ම යොදා ගන්නා ලද අතර, සංඝික දේපළ පෞද්ගලික ලාභය සඳහා යොදා නොගැනීම සහතික කිරීම සඳහා විශේෂිත නිර්දේශ පනවා තිබූ බව හඳුනාගත හැකි විය. චිත්ත පුහුණුව හික්ෂු අධ්‍යාපනයේ පදනම බවට පත් වූ අතර, පිරිවෙන් හා විහාරස්ථාන තුළ චිත්ත ඉගැන්වීම විධිමත් විෂය මාලාවක් ලෙස පැවතුනි. නවක හික්ෂුන්ට උපසම්පදාව ලබා දීමට පෙර, ආචාර්ය-උපාධ්‍යාය සම්බන්ධතාවය තුළින් චිත්ත ප්‍රතිපදාව හුරු කරවීම අනිවාර්ය අවශ්‍යතාවක් ලෙස සලකනු ලැබූ බව ද මූලාශ්‍රයවලින් හෙළි වේ (විජයරත්න,

1990; Prebish, 1975). තවද, විනය කඩකිරීම් වර්ග කිරීමේ දී පාරාජිකා, සංඝාදිසේස, පාවිත්තිය ආදී ගණයන් අනුව දඬුවම් තීරණය කිරීමේ පද්ධතියක් ක්‍රියාත්මක වූ අතර, එමගින් සමානුපාතික හා යුක්තිසහගත විනිශ්චයක් ලබා දීමට හැකි වූ බව පෙනී යයි. මෙම සාධක සියල්ලම පෙන්නුම් කරන්නේ, විනය හුදෙක් සදාචාරාත්මක රාමුවක් පමණක් නොව, අනුරාධපුර යුගයේ සමස්ත සාංඝික ආයතනික ව්‍යුහයේම කේන්ද්‍රීය අංගයක් ලෙස ක්‍රියා කළ බවයි.

එසේම, විනය කඩකිරීම් සම්බන්ධයෙන් රාජාණ්ඩුවේ මැදිහත්වීම සීමිත වූ බවත්, බොහෝ අවස්ථාවල දී විනය අධිකරණ ක්‍රියාවලිය සංඝයා තුළම අභ්‍යන්තරව නිරාකරණය කරගත් බවත් මූලාශ්‍රයවලින් පැහැදිලි වේ. රජු, විනය පිළිපැදීම සඳහා අවශ්‍ය යටිතල පහසුකම් හා නෛතික පිටුබලය සැපයූ අතර, විනය අර්ථකථනය හෝ අභ්‍යන්තර විනිශ්චයට මැදිහත් වීමෙන් වැළකී සිටියේ ය. මෙම ස්වාධීනතා මට්ටම, සංඝයාගේ ස්වාධීනත්වය රැකගැනීම සඳහා තීරණාත්මක සාධකයක් වූ අතර, එය නූතන ආගමික ආයතනවල ස්වාධීනත්වය පිළිබඳ සංකල්පයන් සමග ද සැසඳිය හැකි ලක්ෂණයකි. තවද, විනය ආශ්‍රිත ශිලා ලේඛනවල දක්නට ලැබෙන භාෂා ශෛලිය හා නීතිමය පාරිභාෂික වචන මාලාව විශ්ලේෂණය කිරීමෙන්, එකල පැවති නෛතික චින්තනයේ පරිණතභාවය පිළිබඳව ද ඉඟියක් ලබා ගත හැකි විය.

අනුරාධපුර යුගයේ විනය භාවිතයේ තවත් වැදගත් අංගයක් වූයේ, විහාරස්ථාන අතර පැවති ධුරාවලික සම්බන්ධතාව යි. මූලික විහාර (මහාවිහාරය වැනි) හා ඒවාට අනුබද්ධ ග්‍රාමීය පිරිවෙන් අතර, විනය අර්ථකථනය සම්බන්ධයෙන් පැහැදිලි ධුරාවලික සම්බන්ධතාවක් පැවති අතර, ප්‍රධාන විහාරයේ මහා ථේරවරුන් විසින් ගන්නා තීරණ ග්‍රාමීය පිරිවෙන්වලට ද අදාළ වූ බව ශිලා ලේඛනවලින් තහවුරු වේ (Holt, 1996). මෙයට අමතරව, විනය ආශ්‍රිත ගැටලු විසඳීම සඳහා විශේෂිත සංඝ සභා (Sangha Councils) කැඳවනු ලැබූ අවස්ථා ගැන ද වංශකතාවල සඳහන් වන අතර, එවැනි සභා හරහා විවාදාපන්න විනය කරුණු පිළිබඳ අවසාන තීන්දුවක් ලබා ගැනීමට හැකි විය. මෙම සාක්ෂි, අනුරාධපුර යුගයේ සංඝ පරිපාලනය ක්‍රමානුකූල හා බහුස්තරීය ආයතනික ව්‍යුහයක් මත පදනම් වූ බව තවදුරටත් තහවුරු කරයි.

## නිගමනය

මෙම අධ්‍යයනයෙන් පැහැදිලි වන්නේ, අනුරාධපුර යුගයේ විනය භාවිතය ඒකාකාරී නොව, නිකායික විවිධත්වයක් තුළින් පැවති ගතික ක්‍රියාවලියක් වූ බවයි. මහාවිහාරයේ දැඩි සම්ප්‍රදායිකවාදය හා අභ්‍යගිරියේ නම්‍යශීලීභාවය අතර පැවති දාර්ශනික ආතතිය, ශාසනය තුළ අඛණ්ඩ විවාදයක් හා බුද්ධිමය ක්‍රියාශීලීත්වයක් පවත්වා ගැනීමට හේතු වූ අතර, එය ශ්‍රී ලාංකික බෞද්ධ චින්තනයේ පොහොසත්කම වර්ධනය කිරීමට දායක විය. රාජාණ්ඩුව හා සංඝයා අතර පැවති සම්බන්ධතාව, විනය තහවුරු කිරීමේදී රාජ්‍ය බලය භාවිතා කළ ආකාරය පිළිබඳව වටිනා අවබෝධයක් ලබා දෙන අතර, එමගින් රාජාණ්ඩුව හා ආගමික ආයතන අතර පැවති අන්‍යෝන්‍ය රඳා පැවැත්ම පැහැදිලි වේ. විනය දඬුවම් ක්‍රමය හා සංඝ කර්ම, සාමූහික විනිශ්චය හා පාරදෘශ්‍යතාව සහතික කිරීම සඳහා ඵලදායී යාන්ත්‍රණයක් ලෙස ක්‍රියා කර ඇති අතර, එය නූතන ආයතනික පාලන ක්‍රමවේද සමග සංසන්දනය කළ හැකි ලක්ෂණ රැසක් දරයි.

මෙම පර්යේෂණයේ නිගමනය වන්නේ, අනුරාධපුර යුගයේ විනය භාවිතය අධ්‍යයනය කිරීමෙන්, ශ්‍රී ලාංකික බෞද්ධ ශාසන ඉතිහාසය පිළිබඳ පමණක් නොව, පුරාණ ආගමික ආයතන පරිපාලනය කළ ආකාරය පිළිබඳවද වටිනා අවබෝධයක් ලබා ගත හැකි බවයි. එමෙන්ම, මෙම නිගමන නූතන හික්ෂු අධ්‍යාපනය හා සංඝ පරිපාලනය සංවර්ධනය කිරීම සඳහාද ප්‍රයෝජනවත් පාඩම් සපයයි. විශේෂයෙන්ම, විනය පිළිපැදීම තහවුරු කිරීම සඳහා පැහැදිලි ලිඛිත රීති රාමුවක අවශ්‍යතාව, සාමූහික තීරණ ගැනීමේ වැදගත්කම හා ආයතනික දේපළ පරිහරණයේ දී විනිවිදභාවය පවත්වා ගැනීමේ අවශ්‍යතාව වැනි මූලධර්ම, නූතන ආගමික හා සමාජ ආයතන සඳහාද අදාළ වන බව පෙනී යයි. අනාගත පර්යේෂණ සඳහා, පොළොන්නරු යුගයේ විනය ඒකාබද්ධතාව සමඟ අනුරාධපුර යුගයේ නිකායික විවිධත්වය සංසන්දනය කිරීම, මෙන්ම දකුණු හා අග්නිදිග ආසියාවේ අනෙකුත් ථෙරවාද රටවල විනය භාවිතය සමඟ සංසන්දනාත්මක අධ්‍යයනයක් සිදු කිරීමද යෝජනා කෙරේ. එමගින්, ථෙරවාද බෞද්ධ ලෝකය පුරා විනය සම්ප්‍රදායේ පැවති පොදු ලක්ෂණ හා ප්‍රාදේශීය විවිධත්වය පිළිබඳ වඩාත් පුළුල් අවබෝධයක් ලබා ගත හැකි වනු ඇත.

අවසාන වශයෙන්, මෙම අධ්‍යයනය පෙන්වා දෙන්නේ, විනය හුදෙක් අතීතයේ දී ලේඛනගත වූ නීති සංග්‍රහයක් පමණක් නොව, අද දක්වාම ශ්‍රී ලාංකේය හික්ෂු සංඝයාගේ ජීවන රටා හැඩගස්වන ජීවමාන සම්ප්‍රදායක් බවයි. අනුරාධපුර යුගයේ සංඝ පරිපාලනයෙන් උකහාගත් පාඩම්, විශේෂයෙන්ම සාමූහික තීරණ ගැනීම, විනිවිදභාවය සහිත දේපළ පරිපාලනය හා යුක්ති සහගත විනය අධිකරණ ක්‍රියාවලිය, වර්තමාන ශාසන පරිපාලනයට යොදාගත හැකි කාලානුරූප ප්‍රතිපත්තිමය මූලධර්ම ලෙස හඳුනාගත හැකිය. එබැවින්, මෙම පර්යේෂණය ශාසන ඉතිහාසඥයින්ට මෙන් ම වර්තමාන සංඝ පරිපාලන ප්‍රතිසංස්කරණවල නිරත වන පාර්ශවයන්ට ද එකසේ ප්‍රයෝජනවත් වන අන්තර්ගතයක් සපයන බව විශ්වාස කෙරේ.

**ප්‍රමුඛ පද - විනය, අනුරාධපුර යුගය, මහාවිහාරය, අභයගිරි විහාරය, ශාසන ඉතිහාසය**

## ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ

- අදිකාරම්, ඊ.ඩබ්. (1946). *ලංකාවේ ප්‍රාථමික බුද්ධාගමී ඉතිහාසය*. කොළඹ: ගුණසේන ප්‍රකාශනය.
- ගුණවර්ධන, ආර්.ඒ.එල්.එම්. (2005). *සිවුර සහ නගුල: මධ්‍යකාලීන ලංකාවේ හික්ෂු ජීවිතය හා ආර්ථිකය*. කොළඹ: විද්‍යාලංකාර ප්‍රකාශන.
- ජයවික්‍රම, එන්.ඒ. (1962). *දීපවංශය හා මහාවංශය: විචාරාත්මක අධ්‍යයනයක්*. පේරාදෙණිය: පේරාදෙණිය විශ්වවිද්‍යාල ප්‍රකාශන.
- ධම්මවිහාරී හිමි. (1998). *අනුරාධපුර යුගයේ විනය පිළිපැදීම, ශාසන ඉතිහාස සඟරාව*, 12(2), පි. 45-60.
- ධර්මසේන, කේ. (1990). *අනුරාධපුර යුගයේ සමාජ ඉතිහාසය*. කොළඹ: ශාන්ති ප්‍රකාශකයෝ.
- පරණවිතාන, සෙනරත්. (1970). *ලංකාවේ සෙල් ලිපි එකතුව*, i වෙළුම. කොළඹ: පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව.
- පෙරේරා, එල්.එස්. (1961). 'සෙල් ලිපිවලින් හෙළිවන පුරාණ ලංකාවේ ආයතන', *ලංකා විශ්වවිද්‍යාල සමාලෝචනය*.
- මලලසේකර, ජී.පී. (1958). *ලංකාවේ පාලි සාහිත්‍යය*. කොළඹ: රාජකීය ආසියාතික සමාජය, ලංකා ශාඛාව.

රත්නපාල, නන්දසේන. (1974). *කතිකාවන්: ලංකාවේ නික්මු සංඝයාගේ නීති රීති*. කොළඹ: ලේක්හවුස් ප්‍රකාශන.

රාහුල හිමි, වල්පොල. (1959). *ලංකාවේ බුද්ධාගම*. කොළඹ: එම්.ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම.

විමලනන්ද හිමි, දිවුලපිටිය. (2015). 'මහාවිහාර හා අභයගිරි විනය මතභේද', *බෞද්ධ අධ්‍යයන සඟරාව*.

De Silva, K.M. (1981). *A History of Sri Lanka*. Berkeley: University of California Press.

Holt, J.C. (1996). *The Religious World of Kīrti Śrī: Buddhism, Art, and Politics in Late Medieval Sri Lanka*. New York: Oxford University Press.

Prebish, C.S. (1975). *Buddhist Monastic Discipline: The Sanskrit Prātimokṣa Sūtras of the Mahāsāṃghikas and Mūlasarvāstivādins*. University Park: Pennsylvania State University Press.

Wijayaratna, M. (1990). *Buddhist Monastic Life: According to the Texts of the Theravāda Tradition*. Cambridge: Cambridge University Press.